

Román, který potvrzuje, že
Noviková patří k velikánům fantasy.

Paste Magazjné

V
ZAJETÍ
ZIMY

Naomi Noviková

HOST

Naomi Noviková
Přeložila Anežka Dudková

V
ZAJETÍ
ZIMY

Brno 2020

Naomi Novik

Spinning Silver

Copyright © 2018 by Temeraire LLC

This translation published by arrangement with Del Rey,
an imprint of Random House, a division of
Penguin Random House LLC

Translation © Anežka Dudková, 2020

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2020
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-0276-9 (Formát PDF)

ISBN 978-80-275-0277-6 (Formát ePub)

ISBN 978-80-275-0278-3 (Formát MobiPocket)

Skutečný příběh není ani z poloviny tak pěkný jako ten, který jste slyšeli. Ve skutečném příběhu chtěla mlynářova dcera s dlouhými zlatými vlasy lapit urozeného pána, prince, bohatého synáčka, a tak šla k lichváři a půjčila si na prstýnek a náhrdelník a vyšňořila se na slavnost. Krásná je dost, takže si jí ten urozený pán, ten princ, ten bohatý synáček všimne, zatancuje si s ní, a když je tancovačka u konce, povalí ji na ztichlém seníku do sena a potom se vrátí domů a ožení se s bohatou ženou, kterou mu vybrala rodina. Zneuctěná mlynářova dcera pak všem poví, že se lichvář spřáhl s ďáblem, vesničané ho vyženou, a možná i ukamenují, takže si dívka alespoň může nechat šperky jako věno a kovář si ji vezme ještě předtím, než jejich prvorozené dítě přijde poněkud předčasně na svět.

Protože o tom ten příběh doopravdy je: jak se vyhnout splácení svých dluhů. Takhle se sice nevypráví, ale já to vím. Abyste rozuměli, můj otec byl lichvář.

Nebyl v tom zrovna dvakrát dobrý. Pokud mu někdo peníze nesplatil včas, ani slůvkem se mu o tom nezmínil. Jen když kredenc zela prázdnotou nebo když nám boty už nedržely na nohou a matka s ním tiše promluvila poté, co jsem odešla

na kutě, teprve tehdy se s nelibostí vydal zaťukat na pár dveří a omluvným tónem žádal o dlužnou částku. A pokud jsme doma měli peníze a někdo si chtěl půjčit, hrozně nerad odmítal, i když jsme vlastně neměli dost ani pro sebe. Takže všechny jeho peníze, přičemž většina pocházela z matčina věna, zůstávaly v domech jiných lidí. Všem ostatním to tak vyhovovalo, třebaže věděli, že by se měli stydět, a tak často vyprávěli ten příběh, dokonce a především tehdy, když jsem byla na doslech.

Matčin otec byl rovněž lichvář, on však ve svém řemesle vynikal. Žil ve Vysnie, vzdálené od nás šedesát kilometrů po staré obchodní stezce plné výmolů, která se táhla od vesnice k vesnici jako provázek plný malých špinavých uzlíků. Matka mě často brávala k němu na návštěvu, když mohla postrádat pár měďáků, které někomu zaplatila za to, že nám dovolil svézt se vzadu na kupeckém povoze nebo na sáních, přičemž tak pětkrát nebo šestkrát jsme si cestou přisedly. Občas se nám otevřel letmý pohled na druhou cestu mezi stromy, na tu, která patřila Sarykům a leskla se jako hladina řeky v zimě, když z ní vítr odvane sněh. „Nedívej se, Mirjem,“ nabádala mě vždycky matka, ale já jsem cestu pokaždé sledovala koutkem oka a doufala, že zůstane poblíž, protože to znamenalo, že tam budeme rychleji: dotyčný vozka vždycky pleskl koně a popoháněl je, dokud cesta zase nezmizela.

Jednou jsme za sebou zaslechli dusot kopyt, když sjeli ze své cesty, znělo to jako praskání ledu, a kočí honem práskl do koní, aby povoz dostal za strom, kde jsme se všichni schoulili uvnitř mezi pytli, matka mi přehodila ruku přes hlavu a držela mi ji skloněnou, abych nebyla v pokušení se podívat. Minuli nás a nezastavili. Byl to chudý kupecký povoz, plný matných plechových nádob, a rytíři Saryků si nikdy nepřijeli pro nic jiného než pro zlato. Kopyta se zvoněním projela okolo a nás ovanul ostrý vítr, takže když jsem se posadila, jinovatka pokrývala

naše záda, koneček mého tenkého copu a celý matčin rukáv na místě, kde měla kolem mě ovinutou ruku. Ale jinovatka roztála, a jakmile byla pryč, kupec prohodil k matce: „Tak už jsme si odpočali dost, vidíte,“ jako by si nepamatoval, proč jsme zastavili.

„Jistě,“ přikývla matka, jako by si také nevzpomínala, a on se vrátil zpátky na kozlík, mlaskl na koně a my se opět rozjeli. Byla jsem dost malá, abych si na to později trošičku pamatovala, ale ne dost velká, aby mi na Starých sešlo stejně jako na prostém chladu, který ke mně pronikal přes oblečení, a na svém staženém žaludku. Nechtěla jsem říct nic, co by mohlo povoz zase zastavit, už jsem se totiž nemohla dočkat, až dorazíme do města a dědečkova domu.

Babička pro mě pokaždé měla připravené nové šaty, prosté a fádne hnědé, ale teplé a kvalitní, a každou zimu nový pár kožených bot, které mě netlačily a neměly záplaty ani praskliny po okrajích. Třikrát denně mě krmila až k prasknutí a poslední večer před odjezdem vždycky upekla tvarohový koláč, svůj tvarohový koláč s dozlatova upečenou kůrčičkou a silnou vrstvou bílé, drolivé náplně, který chutnal jen trošičku po jablkách, a vždycky ho navrchu ozdobila sladkými zlatými rozinkami. Poté co jsem pomalinku a labužnický do posledního drobceku snědla dílek širší, než je moje dlaň, uložili mě nahoře do postele ve velké, útulné ložnici, kde matka a její sestry spávaly jako malé, do stejné úzké dřevěné postele s vyřezávanými holubicemi. Matka se usadila u krbu vedle své matky a položila jí hlavu na rameno. Nemluvily, ale když jsem byla o něco starší a neusnula okamžitě, vídala jsem ve světle plamenů, že mají obě na obličejích mokré stružky slz.

Mohly jsme zůstat. V dědečkově domě pro nás byl pokoj a byly jsme vítané. Ale vždycky jsme se vrátily, protože jsme milovaly otce. S penězi to vůbec neuměl, ale byl nekonečně

laskavý a milý a snažil se nám vynahradit svá selhání: skoro celé dny trávil v chladných lesích, kde se sháněl po jídle a dřevě na otop, a když byl v domě, neexistovalo nic, s čím by matce nepomohl. U nás doma nepadala žádná slova o ženské práci, a když jsme zůstali o hladu, on byl nejhladovější, protože pokradmu přesouval jídlo ze svého talíře na naše. Když jsme večer usedli k ohni, vždycky si něčím zaměstnal ruce, vyřezával nějakou novou malou hračku pro mě nebo něco pro matku, ozdobu na židli nebo dřevěnou vařečku.

Jenže zima byla vždy dlouhá a třeskatá, a kam až mi sahala paměť, rok od roku byla horší než ta předchozí. Naše městečko nemělo hradby a vlastně ani jméno; někteří tvrdili, že se jmenuje Pakel, poněvadž stojí tak blízko u cesty, ale ti, kterým se to nelíbilo, protože jim to připomínalo blízkost cesty Staryků, je vždycky okřikovali a prohlašovali, že se jmenuje Pavys podle nedaleké řeky. Nikdo se ho však neobtěžoval zanést do mapy, takže nikdy nedošlo k žádnému rozhodnutí. Když jsme o něm mluvili, říkali jsme mu prostě *město*. Pocestní ho vítali, jelikož leželo v třetině cesty mezi Vysniou a Minaskem a silnici protínala říčka plynoucí z východu na západ. Mnoho sedláků přiváželo zboží člunem po vodě, takže jsme mívali rušné trhy. Ale tady naše důležitost končila. Žádný pán se o nás příliš nestaral, a car v Koronu už vůbec ne. Nedokázala bych vám říct, pro koho pracuje výběřčí daní, dokud jsem se jednou na návštěvě u dědečka náhodou nedozvěděla, že se vévoda z Vysni zlobí, jelikož výnosy z našeho městečka rok od roku plíživě klesají. Zima se z lesů vykrádala pořád dřív a dřív a ujídala nám z úrody.

Toho roku, kdy jsem oslavila šestnácté narozeniny, přišli i Starykové. Příhodilo se to během toho, co mělo být posledním podzimním týdnem, ještě než byl všechnen pozdní ječmen pod střechou. Čas od času si vždycky přijeli uloupit nějaké zlato;

lidé si vyprávěli, jak je někdo zahlédl a pak na to skoro zapomněl, a také o mrtvých, jež po sobě zanechali. Ale v posledních sedmi letech, jak se zimy zhoršovaly, byli čím dál hrabivější. Na stromech stále ještě viselo posledních pár lístků, když sjeli ze své cesty na naši a projeli jen deset mil okolo našeho města k bohatému klášteru o kus dál po cestě, kde zabili tučt mni- chů a ukradli zlaté svícny, zlatý pohár a všechny pozlacené ikony, a pak si ten zlatý poklad odnesli do svého království, které zřejmě leželo na konci jejich vlastní cesty.

Tu noc, kdy tudy projeli, země zmrzla na kost a v následujících dnech z lesa bez ustání vanul ostrý vítr, jenž s sebou přinášel víry pichlavého sněhu. Náš domek stál stranou na samém konci města, dál od ostatních zdí, které by mu mohly pomoci rozbítet porvy větru, a my jsme byli s každým dalším dnem hubenější, hladovější a rozechvělejší. Otec se neustále vymlouval, vyhýbal se práci, kterou nedokázal unést. Ale i když ho matka nakonec přinutila a on to zkusil, vrátil se zpátky s pouhou hrstkou mincí a omluvně prohlásil: „Letos je špatná zima. Těžká pro všechny.“ Nevěřila jsem, že se dlužníci obtěžovali alespoň s takovou vý- mluvou. Druhý den jsem procházela městem, abych odnesla náš bochník chleba k pekaři, a zaslechla jsem ženu, jež nám dlužila peníze, jak mluví o hostině, kterou plánují, o lahůdkách, které si koupí na trhu. Blížil se zimní slunovrat. Všichni chtěli mít na stole něco dobrého, něco výjimečného na slavnost, na svou slavnost.

A tak otce poslali pryč s prázdnýma rukama, světla jejich domů se odrážela venku na sněhu a vůně pečeného masa unika- la ven škvírami, když jsem se pomalu vracela k pekaři, abych mu dala měďák výměnou za drsný, napůl spálený bochník chleba, jiný než ten, který jsem uhnětla. Náš dobrý pecen dal jinému zákazníkovi a zkažený nechal pro nás. Doma matka vařila řídkou zelňačku, slévala zbytečky oleje od vaření a při

práci kašlala: z lesů se přihrnul další mrazivý vzduch a vloudil se dovnitř všemi prasklinkami a okapy našeho zchátralého domku. Plameny hořely sotva pár minut, když tu se přihrnal poryv větru a sfoukl je, a otec řekl: „To by mohlo znamenat, že je čas jít na kutě,“ namísto toho, aby je znova zapálil, protože nám skoro došel olej.

Osmého dne už matku kašel tak unavil, že ani nevstala z postele. „Brzy bude v pořádku,“ ujišťoval mě otec a vyhýbal se mému pohledu. „Tehle chlad musí polevit. Už takhle trvá příliš dlouho.“ Vyřezával ze dřeva svíčky, malé úzké klacíky, abychom měli co zapálit, protože poslední kapičky oleje jsme spotřebovali předešlé noci. V našem domě k žádnému zázraku se světly dojít nemělo.

Vyšel ven, aby zpod sněhu vymámil ještě trochu dřeva. Také toho v přihrádce ubývalo. „Mirjem,“ oslovila mě matka ochraptělým hlasem poté, co odešel. Přinesla jsem jí šálek slabého čaje s trošičkou medu, neměla jsem totiž nic jiného, čím bych ji utěšila. Trochu si usrkla, zase položila hlavu na polštář a řekla: „Až zima poleví, chci, abys šla do domu mého otce. On tě k sobě vezme.“

Když jsme dědečka navštívily posledně, přišly jednou na večeři matčiny sestry se svými manžely a dětmi. Všichni na sobě měli šaty z tlusté vlny, u dveří si pověsili kožichy a ruce jim zdobily zlaté prsteny a zlaté náramky. Smáli se, zpívali a v místnosti bylo teplo, přestože panovala hluboká zima, jedli jsme čerstvý chleba, pečené kuře a horkou krémovou zeleninovou polévku, slanou a chutnou, z níž mi do obličeje stoupala pára. Když matka promluvila, vdechla jsem spolu se slovy veškeré teplo té vzpomínky a zatoužila jsem po ní svýma studenýma bolestivě zkroucenýma rukama. Představila jsem si, že bych tam odešla nastálo, jako žebračka, a nechala tady otce samotného a matčino zlato napořád v domech našich sousedů.

Pevně jsem stiskla rty, pak jsem ji políbila na čelo a řekla jí, ať si odpočine, a jakmile upadla do trhaného spánku, přešla jsem k truhlici vedle krbu, kde měl otec uloženou svou velkou účetní knihu. Vytáhla jsem ji, z držáku jsem vyndala opotřebované pero, z popela v krbu namíchala inkoust a sestavila seznam. Lichvářova dcera, dokonce i když je ten lichvář špatný, se naučí dobře počítat. Psala jsem a počítala a psala a počítala, úroky a dobu rozloženou mezi všechny ty nahodilé, občasné platbičky. Otec si všechny pečlivě zapisoval, choval se ke všem se svědomitostí, které se on od ostatních nikdy nedočkal. A když jsem skončila se seznamem, vyndala jsem všechno pleťení z tašky, hodila si přes ramena šál a vyšla jsem do chladného rána.

Zašla jsem ke každému domu, kde nám něco dlužili, a zabušila jim na dveře. Bylo časně, velice časně, ještě tma, protože nás v noci probudil matčin kašel. Všichni byli ještě doma. Muži otvírali dveře, překvapeně na mě civěli a já jim pohlédla do obličeje a prohlásila, chladně a tvrdě: „Přišla jsem s vámi vyrovnat účet.“

Samozřejmě se mě snažili odbýt, někteří se mi vysmáli. Vozka Oleg sevřel své velké ruce v pěst, založil si je v bok a zíral na mě, zatímco jeho malá veverčí ženuška stála se sklopenou hlavou u ohně a kradmo po mně pokukovala. Kajus, který si rok před mým narozením půjčil dvě zlatky na velké měděné kotle, v nichž páčil výnosný krupnik, se na mě usmál a pozval mě dovnitř, abych se ohřála a napila něčeho teplého. Odmítla jsem. Nechtěla jsem se ohřát. Stála jsem na jejich zápraží, vytáhla svůj seznam a sdělila jim, kolik si půjčili, jak málo splatili, a kolik toho navíc dluží na úrocích.

Koktali, přeli se, a někteří i křičeli. Za celý život na mě nikdy nikdo nekřičel: ani tiše mluvící matka, ani mírný otec. Ale našla jsem ve svém nitru cosi hořkého, něco, co mi do srdce zavála

zima: zvuk matčina kašle a vzpomínku na příběh, tak jak ho tolikrát vypravovali v městečku, o dívce, která ze sebe udělala královnu pomocí zlata někoho jiného a nikdy nesplatila svůj dluh. Zůstala jsem stát ve dveřích a ani jsem se nehnula. Moje čísla byla správná a já i oni jsme to věděli, a když se dostatečně vykřičeli, otázala jsem se: „Máte ty peníze?“

Považovali to za příležitost. Odpověděli, že ne, samozřejmě že ne, takovou částku neměli.

„Tak mi zaplatíte něco málo teď a každý týden trochu, dokud nesplatíte svůj dluh,“ prohlásila jsem, „a zaplatíte úroky z toho, co jste nesplatili, pokud tedy nechcete, aby můj děda přizval na pomoc strážce zákona.“

Nikdo z nich příliš necestoval. Věděli, že matčin otec je bohatý, žije ve velkém domě ve Vysnie a půjčuje peníze rytířům, a dokonce se proslýchalo, že i nějakému urozenému pánovi. A tak mi něco málo zdráhavě dali; v některých domech pouhých pár měďáků, ale každý mi trochu splatil. Přijala jsem od nich i naturálie: devatenáct loktů teplé, vlněné sytě rudé látky, sklenici oleje, dva tucty pěkných vysokých svíček z bílého včelího vosku, od kováře nový kuchyňský nůž. Všechno jsem spravedlivě ocenila — počítala jsem jim cenu, kterou by si na trhu řekli komukoli kromě mě —, zapsala jsem ta čísla před jejich očima a sdělila jim, že přijdu zase příští týden.

Cestou domů jsem se zastavila v Ljudmilině domě. Ta si žádné peníze nepůjčila; měla dost na to, aby mohla půjčovat sama, ale nemohla si účtovat úroky a u nás ve vesnici by stejně nikdo nebyl tak pošetilý, aby si půjčil od kohokoli jiného než od mého otce, který je nechal splácet dluh tak dlouho, jak se jim zlíbilo, nebo vůbec. Otevřela dveře s nacvičeným úsměvem ve tváři: nechávala u sebe přenocovat pocestné. Když mě uviděla, okamžitě se usmívat přestala. „No?“ utrhla se na mě. Myslela si, že jsem přišla žebrot.

„Moje matka je nemocná, panovo,“ řekla jsem zdvořile, aby si to ještě chvíli myslela a aby se jí pak ulevilo, když jsem pokračovala: „Přišla jsem koupit něco k jídlu. Kolik chcete za polévku?“

Potom jsem se zeptala na cenu vajec a chleba, jako bych se snažila vyjít se skromným rozpočtem, a protože nevěděla, že to tak není, jen na mě ty ceny příkře vyštěkla, místo aby je dvojnásobně nafoukla. Když jsem konečně odpočítala šest měďáků za hrnec horké polévky s půlkou kuřete, tři čerstvá vejíčka, měkký chleba a misku s včelí pláství, zakrytou ubrouskem, rozčílilo ji to. Ale neochotně mi to dala a já si to odnesla dlouhou cestičkou k nám domů.

Otec se vrátil dřív než já, zrovna přikládal do ohně, a když jsem vešla, ustaraně vzhlédl. Zadíval se na mou náruč plnou jídla a červené vlny. Složila jsem náklad, zbytek měďáků a jednu stříbrnou kopějku jsem dala do misky vedle krbu, kde mimo ně zbývalo jen pár měďáků, předala jsem mu seznam a pak jsem se šla postarat o matku.

Od té doby jsem byla u nás v městečku lichvářkou já. A jelikož jsem byla dobrá a hodně lidí nám dlužilo, velice brzo jsme vyměnili slaměnou podlahu za hladká prkna ze zlatavého dřeva, praskliny v krbu jsme utěsnili dobrou hlínou, střecha dostala nové došky a matka kožešinový plášť, jímž se mohla přikrýt nebo ho nosit a hrál ji na prsou. Vůbec se jí to nezamlouvalo a otcí také ne — v den, kdy jsem plášť přinesla domů, odešel ven a tiše si tam o samotě poplakal. Pekařova žena Odeta mi ho nabídla, aby naráz splatila všechno, co její rodina dlužila. Byl to nádherný, tmavě a světle hnědý hermelínový plášť, Odeta si ho s sebou přinesla, když se vdala. Byl ušitý z kůží hranostajů, které její otec ulovil v bojarových lesích.

Ukázalo se, že tahle část starého příběhu je pravdivá: když chce být někdo dobrým lichvářem, musí být krutý. Já však byla připravená chovat se stejně nemilosrdně, jako se naši sousedé chovali vůči otci. Sice jsem si nebrala prvorozené děti, ale jednoho týdne na konci jara, když byly cesty konečně zase průchodné, jsem zašla k jednomu rolníkovi, který bydlel daleko v polích, a ten mi neměl čím zaplatit, neměl nazbyt dokonce ani bochník chleba. Gorek si půjčil šest stříbrných kopějek, což nemohl splatit, ani kdyby měl po celý zbytek života dobrou úrodu; podle mě nikdy předtím nedržel najednou v ruce víc než pět měďáků. Nejdřív se mě snažil nadávkami vyhnat z domu, jen tak, jako by se nechumelilo, podobně jako mnozí jiní, ale když jsem si stála za svým a řekla mu, že ho nahlásím, do hlasu se mu vloudilo skutečné zoufalství. „Potřebuju krmit čtyři hladové krky!“ rozkřikl se na mě. „Ze šutru žádnou krev nevyzmáčkneš!“

Nejspíš mi ho mělo být líto. Otci by se ho zzelelo a matce také, ale já byla obalená svým chladem a cítila jen to, jak je tenhle okamžik nebezpečný. Kdybych mu odpustila a přijala jeho omluvu, příští týden by se vymlouvali všichni. Viděla jsem, jak by se všechno zase rozpadlo.

Pak se dovnitř připotácela jeho vysoká dcera, s šátkem přes dlouhé plavé copy a s těžkým vahadlem přes ramena. Nesla dvě vědra vody, dvakrát tolik, než bych při jedné cestě ke studni zvládla donést já. Řekla jsem: „V tom případě přijde tvá dcera pracovat do mého domu, aby splatila tvůj dluh, každý den za půl měďáku,“ a vydala jsem se domů spokojená jako kočka, dokonce jsem si na cestě párkrát poskočila, sama pod stromy.

Jmenovala se Wanda. Druhého rána za svítání přišla tiše do našeho domu, do oběda dřela jako kůň a po něm tiše odešla; celou dobu měla sklopenou hlavu. Byla silná jako býk a za ten půlden zastala skoro všechny domácí práce. Nanosila

vodu a naštipala dříví, postarala se o malé hejno slepic, které teď hrabaly u nás na dvorku, vydrhla nám podlahy, krb a nočníky a já byla se svým řešením nadmíru spokojená.

Poté co odešla, jsem se poprvé v životě stala svědkem toho, jak se matka vyčítavě osopila na otce — něco takového neudělala, ani když jí byla hrozná zima a nejvíc špatně. „A tobě je jedno, co to s ní dělá?“ slyšela jsem, jak na něj stále ještě ochraptelým hlasem křičí, když jsem si u branky oklepávala z podpatků bot bláto; jelikož jsem celé ráno nemusela pracovat, půjčila jsem si osla a dojela až do nejbzdálenějších vesnic, abych vybrala peníze od lidí, kteří si nejspíš mysleli, že už si pro ně nikdy nikdo nepřijde. Úroda zimního žita byla sklizená a já měla dva plné pytle obilí, další dva nadité vlnou a velký pytlík matčiných oblíbených lískových oříšků, které byly díky skladování venku v chladu pořád čerstvé, spolu se starým, ale dobrým železným louskáčkem, abychom je už nemuseli louskat kladivem.

„A co jí mám říct?“ zakřičel na ni on. „Co mám říct? Ne, budeš mít hlad, ne, bude ti zima a budeš nosit hadry?“

„Tys na to neměl srdce, tak jak můžeš mít srdce nechat to dělat ji,“ odpověděla matka. „Naši dceru, Josefe!“

Té noci se mi otec snažil tiše, kóktavě domluvit: už jsem toho udělala dost, není to moje práce, zítra zůstanu doma. Ani jsem nevzhlédla od louskání oříšků a nic jsem mu na to neřekla. Nechala jsem si chlad pevně sevřený pod žebry. Myslela jsem na matčin ochraptělý hlas, a ne na její slova. Po nějaké chvíli otec ztratil nit. Narazil na můj chlad a nechal se odehnat, stejně jako když se s ním setkal ve vesnici od těch, jež žádal o splacení dlužné částky.

2

Táta často říkával, že půjde k lichváři. Půjčí si na nový pluh, na pár prasat nebo dojnici. Já tak docela netušila, co přesně peníze jsou. Naše chalupa stojí daleko od městečka a daně platíme v pytlích obilí. V tátově podání ta slova zněla jako nějaké kouzlo, ale maminka jim dodala nádech nebezpečí. „Nechod' tam, Gorku,“ říkávala. „Když někomu dlužíš peníze, dřív nebo pozdějc jsou z toho trable.“ Pak se na ni táta vždycky rozkřikl, ať si hledí svého, a dal jí facku, ale nikam nešel.

Zašel tam, když mi bylo jedenáct. V noci se zase narodilo a hned umřelo děcko a maminka byla nemocná. Další děcko jsme už nepotřebovali. Měli jsme Sergeje a Stepona a čtyři mrtvá v zemi u bílého stromu. Táta je tam vždycky pohřbil, i když tam byla tvrdá zem, protože nechtěl ukrajovat z orné půdy. Takhle blízko k bílému stromu stejně nic zasadit nemohl. Ten strom všecko okolo spořádal. Kdykoli tam vyrašily klíčky žita, našli jsme je jednoho chladného rána uschlé a na bílém stromě vlálo zas o pár bílých listů víc. A pokácel ho táta nemohl. Byl celý bílý, takže patřil Starykům. Kdyby ho pokácel, přišli by a zabili by ho. Takže jsme tam mohli zasadit akorát mrtvá mimina.

Když táta pohřbil to poslední mrtvé děcko a celý rozzlobený a zpacený se vrátil do domu, hlasitě prohlásil: „Tvoje máma potřebuje meducínu. Zajdu k lichvářovi.“ Vyměnili jsme si pohled, já, Sergej a Stepon. Byli ještě malí, na to, aby něco řekli, měli moc velký strach a maminka byla moc nemocná. Ani já jsem nic neřekla. Maminka pořád ještě ležela v posteli, byla tam krev a ona byla rozpálená a zrudlá. Když jsem na ni promluvila, nic neříkala. Jenom kašlala. Chtěla jsem, aby se táta vrátil s kouzlem, které by jí pomohlo vstát z postele a uzdravit se.

A tak šel. Než se vrátil domů s doktorem, dvě kopějky propil ve vesnici a dvě další prohrál. Doktor si vzal poslední dvě kopějky a dal mi nějaký prášek, že ho mám smíchat s horkou vodou a dát mamince. Horečku to nesrazilo. O tři dny později jsem se jí snažila donutit, aby se trochu napila. Už zase kašlala. „Mami, napij se trochu,“ řekla jsem. Neotevřela oči. Položila svou velkou ruku na moji hlavu, podivně, uvolněně a ztěžka, a pak umřela. Seděla jsem u ní po zbytek dne, dokud se táta nevrátil z pole. Mlčky se na ni podíval a pak mi přikázal: „Vyměň slámu.“ Přehodil si její tělo přes rameno jako pytel brambor a odnesl ji ven k bílému stromu, kde ji pohřbil vedle mrtvých miminek.

Lichvář přišel pár měsíců nato a chtěl svoje peníze nazpátek. Když dorazil, pustila jsem ho dovnitř. Věděla jsem, že je to dáblův služebník, ale nebála jsem se ho. Byl to útlý mužík, měl hubené ruce, tělo i tvář. Maminka měla na zdi přibitou ikonu, vyřezanou z vychrtlé větévky. Lichvář vypadal jako ta ikona. Mluvil tiše. Dala jsem mu hrnek čaje a kus chleba, protože jsem si pamatovala, že maminka vždycky nabídla lidem, kteří přišli k nám domů, něco k jídlu.

Když se táta vrátil, s křikem lichváře vyhnal. Pak mi dal pět ran páskem za to, že jsem ho vůbec pustila dovnitř, a ještě ho pohostila. „Co sem má co chodit? Ze šutru krev nevyváděješ,“

řekl, zatímco si nasazoval pásek. Nechala jsem obličej zabořený do maminčiny zástěry, dokud jsem nepřestala brečet.

Totéž říkával i tehdy, když k nám přišel výběřčí daní, ale jenom si to zabručel pod vousy. Výběřčí daní chodil vždycky v zimě a na jaře v den, kdy jsme sklidili poslední část úrody. Nevím, jak to pokaždé věděl, ale bylo to tak. Po jeho odchodu byla daň zaplacená. Žít jsme měli z toho, co nám tu nechal. Nikdy toho nebylo moc. V zimě maminka tátovi říkala: „Tohle sníme v listopadu a tohle v prosinci,“ a ukazovala na to či ono, dokud nebylo všechno rozdělené až do jara. Ale maminka už tu nebyla. A tak táta vzal jedno kůzle do vesnice. Tu noc se vrátil hodně pozdě a opilý. Spali jsme vevnitř u pece a on cestou zakopl o Stepona. Stepon zakřičel a pak se táta rozčilil, sundal si pásek a všechny nás bil, dokud jsme neutekli z domu. Máma koza přestala dávat mléko a nám na konci zimy došlo jídlo. Museli jsme až do jara vyhrabávat zpod sněhu staré žaludy.

Ale následující zimu, po návštěvě výběřčího daní, táta stejně odnesl do města pytel zrní. Všichni jsme šli spát do chlívků ke kozám. Sergej a Stepon byli v pořádku, ale mě táta druhého dne i tak zbil, protože když se vrátil domů, neměl na stole připravené jídlo. A tak jsem další rok čekala v domě, dokud jsem nezahlédla, jak se táta vrací po cestě. Měl s sebou lucernu, která se prudce houkala, jak byl opilý. Do misky na stole jsem mu nandala teplé jídlo a utekla jsem. Už byla tma, ale nevzala jsem si s sebou svíčku, protože jsem nechtěla, aby mě táta viděl odcházet.

Měla jsem v úmyslu jít do chlívků, ale pořád jsem se ohlížela, abych se ujistila, že za mnou táta nejde. Jeho lucerna se kymácela po domě a proměňovala okna v oči, které mě hledaly. Pak se přestala hýbat, takže ji položil na stůl. Tehdy jsem si řekla, že jsem v bezpečí. Začala jsem se rozhlížet, kam že to jdu, ale v té tmě jsem nic neviděla, protože jsem se předtím dívala